

Revisionsverkets ställningstaganden

Företagarutbildning som en del av yrkesinriktad arbetskraftsutbildning

Företagarutbildning är en del av den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen som tillhandahålls som arbetskraftstjänst. Syftet med arbetskraftsutbildningen är att öka såväl efterfrågan på och utbudet av arbetskraft på arbetsmarknaden som arbetskraftens kvalitet. Målet för företagarutbildningen är att ge sysselsättning och att förbättra förutsättningarna för sysselsättning och företagande. De som söker till företagarutbildningen behöver inte vara arbetslösa.

Vid granskningen utvärderade revisionsverket, genom en bedömning av anskaffningarna och kostnaderna för utbildningen, hur ekonomiskt lönsamt anordnandet av företagarutbildningen hade varit. Revisionsverket utvärderade resultaten och effekterna av utbildningen genom att utreda utbildningsdeltagarnas ställning på arbetsmarknaden efter utbildningen. Dessutom utvärderade revisionsverket hur enhetliga metoderna för att anskaffa företagarutbildningstjänster och deltagarurvalet var i olika regioner, genom att utreda samarbetsrutinerna mellan närings-, trafik- och miljöcentraler (NTM-centraler), arbets- och näringsbyråer, tillhandahållare av utbildningstjänster och andra aktörer.

Utifrån granskningen förbättrade företagarutbildningen deltagarnas sysselsättning. Verksamheten skulle kunna förbättras i större omfattning genom att sprida god praxis. De utvecklingsförslag och god praxis som lyftes fram vid granskningen kan utnyttjas vid resultatstyrningen i syfte att utveckla utbildningstjänsterna och öka sysselsättningen, när landskapen har tagit över uppgifterna i början av 2020.

Företagarutbildningen har en liten direkt statsekonomisk betydelse

För företagarutbildning används sådana anslag till Arbets- och näringsministeriets ANM:s förvaltningsområde som är anvisade för anskaffning av arbetskraftsutbildning (moment 32.30.51). Den uppskattade användningen av anslaget till företagarutbildning har inte specificerats i statsbudgeten.

Enligt de beräkningar som gjordes vid granskningen har företagarutbildningen de senaste åren tilldelats cirka tre miljoner euro nationella medel per år. Siffran omfattar inte utbildningar som finansieras med medel från Europeiska socialfonden (ESF) eller coachingtjänster. Utbildningen har årligen fullföljts av cirka 3 000 personer. På så sätt har kostnaden varit i snitt 1 000 euro per deltagare. Utbildningarna är kortvariga, cirka en månad långa. Uppgifterna om de använda anslagen till företagarutbildning varierade beroende på källa. Därför var det inte möjligt att utifrån andra informationskällor fastställa riktigheten och omfattningen av de uppgifter som användes i beräkningarna gjorda vid granskningen.

Företagarutbildningar
är kortvariga

Bedömning av utbildningsverksamheten är svårt på grund av bristfälliga mål och uppföljningsuppgifter

Några särskilda mål för de sociala effekterna av företagarutbildningen har inte satts upp. Dessutom saknas sådana mål utifrån vilka verksamhetens lönsamhet eller kostnadseffektivitet kan bedömas.

Det kvantitativa effektmålet är ett allmänt mål för den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen och beskriver bruttoeffekten i stället för nettoeffekten av utbildningen. Resultatavtalen innefattar regionala effektmål för NTM-centralerna (bruttoeffekt), som har godkänts av Arbets- och näringsministeriet och som har ändrats efter konjunktur. Vid granskningen framkom att alla uppställda mål inte hade uppnåtts. Trots att målen varierade efter region och tidsmässigt, hade endast vissa enskilda NTM-centraler uppnått det regionala effektmålet under 2012–2016.

Trots att företagartutbildningen förbättrade sysselsättningen, blev företagarinkomsterna låga

Vid bedömningen av effekterna av företagartutbildningen kontrollerades effekten av konjunktursvängningar och de faktorer som beskriver personernas egenskaper och som inte förändras med tiden. Granskningen rörde åren 2011–2015. De som valdes till bedömningen deltog i företagartutbildningen under 2014. Referensgruppen deltog inte i utbildningen och inte heller i andra arbetskraftstjänster under motsvarande period. Utifrån analysen har företagartutbildningen ökat sysselsättnings sannolikheten hos utbildningsdeltagarna med i genomsnitt 10 procentenheter, då det hade gått 0,5–1,5 år efter utbildningen. Utbildningen hade också haft en viss positiv effekt på deltagarnas företagarinkomster, trots att endast cirka 10 procent av personerna i urvalet hade företagarinkomster i slutet av granskningsperioden. År 2015 var företagarinkomsten i snitt 800 euro.

Vid granskningen konstaterades det också att effektmålet för den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen bör sättas upp i nettobelopp, eftersom bakgrundsantagandet i målsättningen för bruttoeffekten är att ingen annan faktor än åtgärden påverkar de aktuella personernas möjligheter att sysselsätta sig. I verkligheten kan en person också sysselsätta sig utan några åtgärder. Vid nettoeffekten har utbildningens inverkan skilts åt från andra faktorer som påverkar sysselsättningen.

Utbildningen kan göras effektivare genom att avröja hinder för resultat. Ett hinder har varit sammanjämkningen av företagande och utkomstskyddet för arbetslösa. Denna problematik avhjälps dock genom lagen om ändring av lagen om utkomstskydd för arbetslösa, som trädde ikraft i början av 2018. Enligt den ändrade lagen kan en arbetssökande vara företagare i fyra månader, räknat från inledandet av företagsverksamheten, utan att förlora rätten till utkomstskydd. Resultaten av utbildningen kan förbättras även genom att utveckla gruppindelningen av deltagare och genom att periodisera utbildningen.

Hinder för nyföretagande bör avröjas

God praxis kan överföras till landskapen

Landskapen ska ta över anordnandet av utbildningstjänster. Ändringen är förknippad med risker för verksamhetens kontinuitet och integreringen av datasystem. I eventuella försök bör uppmärksamhet ägnas åt dessa faktorer.

Utifrån granskningen kan verksamheten i Osaava Suomi -nätverken, som samordnas av Arbets- och näringsministeriet, anses vara lyckade koncept i det nuvarande systemet. Syftet med verksamheten är lärande, stärkande av arbetet i nätverk och minskning av mängden överlappande arbete. Nätverken utgörs av NTM-centralernas kontaktpersoner i anskaffningsfrågor och andra personer som planerar och genomför utbildningsanskaffningar vid NTM-centralerna och arbets- och näringsbyråerna. Andra lyckade koncept anses vara informationsdelning

Lyckade koncept bör beaktas när landskapen tar över uppgifterna

mellan arbets- och näringsbyråerna, informationsmöten efter själva företagartutbildningen och webbkurser, så kallade webinarier. Informationsmötena har också fungerat som kollegiala mötesplatser för utbildningsdeltagarna. Fördelen med webbutbildningen är möjligheten att delta i områdesövergripande webbkurser. Det förutseende arbetet och framtidsseminarierna har i sin tur skapat nya idéer och utbildningskoncept för vidareutveckling.

Revisionsverket upptäckte inga större skillnader i de nuvarande processerna för utbildningsanskaffning och deltagarurval mellan olika regioner. Processerna har varit förenliga med de gällande bestämmelserna. Det fanns inte heller några väsentliga skillnader i samarbetsrutinerna. I alla regioner hade större vikt lagts på kvaliteten än priset i urvalskriterierna för NTM-centralernas beslut om anskaffning av företagartutbildningstjänster 2016. NTM-centralerna får själva bestämma vilken vikt de vill lägga vid pris och kvalitet. I de offertbegäranden som lämnas vid konkurrensutsättning av utbildningstjänster presenteras målen separat för varje utbildning, och måluppfyllelsen följs upp både under utbildningen och utifrån slutrapporter. Dessutom följs kvaliteten på olika utbildningskurser upp utifrån kundrespons. Insamlingen av respons är dock inte heltäckande, vilket kan anses vara problematiskt när kvaliteten används som ett viktigt kriterium för anskaffning av utbildningstjänster.

Revisionsverkets rekommendationer

Arbets- och näringsministeriet bör

1. utveckla målsättningen och uppföljningsmätarna och säkerställa att uppgifterna från uppföljning av företagartutbildningen och i allmänhet av den yrkesinriktade arbetskraftsutbildningen är riktiga, omfattande och enhetliga.
2. utvärdera effekterna av arbetskraftsutbildningen åtskilda från andra faktorer som påverkar sysselsättningen.
3. bidra till att, när landskapsreformen genomförs, tas hänsyn till god praxis för den nuvarande arbetskraftsutbildningen samt till att verksamheten fortsätter utan avbrott, tjänsterna är enhetliga, datasystemen fungerar väl och försöken ger resultat.